

.....

Osallistamisen voima!

FASILITAATTORIN MENETELMÄPAKKI 2018

Fasilitointi-
valmennuksen
materiaalia

Fasilitoinnin MENETELMÄPAKKI

- Menetelmät auttavat ryhmää työskentelemään tuloksekkaasti
- Fasilitaattori hyödyntää niitä tarkoin ja luovasti
- Ei menetelmiä menetelmän vuoksi, vaan työskentelyn tavoite mielessä
- Valintaan vaikuttaa moni seikka, mm.
 - *Työskentelyn tavoite*
 - *Osallistujien määrä, taitotaso, tausta, kokemus jne*
 - *Käytettävissä oleva aika*
 - *Oppimisympäristö*
 - *Prosessin vaihe (avaava / kiteyttävä)*

DIALOGIRINKI

Idea:

- Kaiken hyvän vuorovaikutuksen ja kehittämistoiminnan pohjalla on dialogi. Dialogirinki-menetelmässä tämä asia on nostettu tärkeimmäksi ja tietoiselle tasolle. Pidetään usein "itsestään selvyytenä", mutta olennainen osa kaikkia dialogipohjaisia menetelmiä, johon kaikki pohjautuu.

Missä tilanteessa toimii:

- Kaikissa osallistavan työskentelyn ja kohtaamisten muodoissa pohjalla. Toimii parhaiten 25 hlöön asti, jonka jälkeen on syytä harkita muita menetelmiä dialogin laadun takaamiseksi. Hyvä käyttää apuna "puhuvaa keppiä", jos halutaan esim. hieman hidastaa dialogia.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Tilan valmistelu, tuolien asettaminen ringiin
2. Periaatteiden kertaaminen (kuuntele-kunnioita-odota-puhu suoraan, William Isaacs)
3. Muista aluksi check-in -kierros ja lopuksi check-out kierros.

WORLD CAFÉ

Idea:

- Ohjattujen “kahvilakeskustelujen” pöytäkeskustelujen klassikko.
- Peruskahvilamenetelmä, jota voi käyttää esim. yhdessä ideointiin, tiedon jakamiseen, tiedon tuottamiseen ja uusien näkökulmien avaamiseen.
- Monenlaisia muunnoksia on myös olemassa (learning café jne).

Missä tilanteessa toimii:

- World Café on “avaava” menetelmä, joka toimii erinomaisesti erilaisten ideoiden, näkemysten, tunteiden esiinsaamisessa.
- Sopii myös todella isolle osallistujajoukolle (useita satoja), mutta toimii myös 10+ osallistujan joukolla.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Käydään läpi World Café etiketti: Kuuntele ja ymmärrä. Anna panoksesi ajatteluun ja kokemukseen. Yhdistele ideoita. Etsi “polkuja”. Keskity siihen, mikä on merkityksellistä!
2. Osallistujat asettautuvat pöytäryhmiin (5-6 hlö), joissa on paperipöytäliina tms.
3. Yhteinen kysymys koko joukolle, keskusteluaikaa (yleensä 20+ min.) jonka aikana ajatuksia visualisoidaan pöytäliinoille.
4. Kunkin keskustelun jälkeen osallistujat vaihtavat pöytää, mutta yksi kustakin pöydästä jää (ei pakko) välittämään uuden kierroksen osallistujille edellisen keskustelun opit.
5. Uuden kysymyksen jälkeen keskustelu uudella pöytäporukalla. Kierroksia on tarpeellinen määrä.

OPEN SPACE TECHNOLOGY

Idea: Osallistavien, dialogipohjaisten menetelmien "kuningas". OST:n avulla saadaan osallistujajoukolle merkitykselliset teemat ja kysymykset keskusteltavaksi ja työstettäväksi. Avoin, itseohjautuva malli, joka toimii 15-20 ihmisestä useisiin satoihin, jopa tuhansiin asti.

Missä tilanteessa toimii:

Kun halutaan tarjota paikka aidosti merkityksellisille keskusteluille (johonkin kattoteemaan liittyen) ja osallistaa ihmiset merkityksellisiin keskusteluihin. Sopii myös projektien työstöön tai nopeiden päätösten tekemisen avuksi, mutta myös esim. konfliktien tai vaikeiden asioiden ratkaisemiseen. Vaatii jonkun verran luottamus pohjaa osallistujajoukon kesken, ainakin hyvän pohjustuksen sekä osaavan fasilitoinnin.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Osallistujat ovat ringissä tai pöytäryhmissä, seinällä on agendamatriisi ja open space avataan sekä kuvataan OST-prosessi sekä "säännöt": kahden jalan laki ja 4 periaatetta sekä kuvataan eri roolit: host, osallistuja, mehiläinen, perhonen.
2. Anna aiheiden mietintään hetki, jonka jälkeen osallistujat, jotka haluavat pitää session, kirjoittavat sen lapulle ja vievät agendaseinälle kertoen kysymyksensä ääneen, kutsuna muille.
3. Sessiot alkavat (esim. 30-90 min.), osallistujat valitsevat heille merkityksellisen session ja keskustelujen anti dokumentoidaan (harvesting). Käydään tarvittava määrä kierroksia.
4. Kun kaikki kierrokset on käyty, tulokset jaetaan yhteisesti. Voidaan jatkaa hetki miettimällä miten ideoita viedään käytäntöön.
5. Loppuringissä jaetaan kommentit ja kokemukset prosessista.

.....

KOORDINAATISTO / JANA

Idea:

- Koordinaatiston / janan avulla voidaan arvioida, havainnoida ja visualisoida yksilön ja koko ryhmän käsitystä, suhdetta tai asenteita liittyen käsiteltävään teemaan. Hyvä mittarityökalu ryhmän lähtötilanteen ja etenemisen näkyväksi tekemisessä.

Missä tilanteessa toimii:

- Koordinaatisto toimii oivana työkaluna ja mittarina lähtötilanteen selvittämisessä, esim. prosessin tai työpajan alussa.
- Koordinaatistotyöskentelyä voi hyödyntää mittarina prosessin välietapeissa ja lopussa. Tuloksia voidaan verrata keskenään pohtien, onko asenteenmuutosta tai oppimista tapahtunut, mihin suuntaan, mistä johtuen sekä miten tutkittavat määreet suhteutuvat toisiinsa.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Laadi koordinaatisto riippuen tavoitteesta ja käsiteltävästä teemasta siten, että sekä pysty- että vaaka-akseli kuvaavat tarkoituksenmukaista määrettä. Toinen koordinaatiston akseleista kuvaa esim. kiinnostuksen suuruutta, toinen osallistujien kokemusta tietojensa tasosta. Janalla luonnollisesti on yksi ulottuvuus, esim. vähän kokemusta - paljon kokemusta.
2. Kukin osallistuja sijoittaa pisteen ja/tai nimensä tai itsensä kuvaavaan kohtaan.
3. Lopuksi keskustellaan yhdessä miksi kullakin tietty kohta koordinaatistolla / janalla on valittu: Miksi valitsin tämän kohdan?
4. Viimeksi on hyvä käydä keskustelu miltä harjoitus tuntui, mitä siinä opittiin.

HILJAINEN FLÄPPI

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Sopii hetkiin kun kaivataan hiljaista työskentelyä. Joko rytmityksen, ryhmän erilaisten oppijoiden tai ryhmän jännitteiden tms. haastavan tilanteen vuoksi. Toimii myös esim. odotusten / toiveiden esiin tuomiseen prosessin alussa.

Kulku (vaihtoehto 1):

1. Kiinnitetään seinälle fläpit. Kussakin fläpissä on käsiteltävät otsikot / teemat joihin halutaan osallistujilta rikastusta.
2. Annetaan hiljaista yksilöaikaa kirjoittaa fläppeihin ideoita / kommentteja / vastauksia / kysymyksiä / ratkaisuja. Joko suoraan tussilla tai tarralapuilla.
3. Fasilitaattorin johdolla käydään fläppi kerrallaan läpi.

Kulku (vaihtoehto 2):

1. Kiinnitetään seinälle kullekin osallistujalle oma fläppi. Fasilitaattori antaa osallistujille kysymykset (esim. Mikä antaa energiaa työhösi tällä hetkellä? Mihin toivoisit apua?) Jokainen osallistuja kirjoittaa hiljaisesti omia ajatuksiaan kysymyksiin liittyen (5 min).
2. Pyydetään osallistujia tutustumaan toisten ajatuksiin / fläppeihin, edelleen ilman puhumista (5 min)
3. Fasilitaattori pyytää pienen ryhmän (3-4 henkilöä) keskustelemaan siitä mitä tärkeää fläpeiltä nousee esiin (esim. akvaariokeskusteluna / fish bowl).

FLÄPPITALKOOT / IDEAMYLLY

Missä tilanteessa toimii:

- Kun halutaan saada osallistujien ääni kuuluviin ja kerätä toiveita ja ideoita laajasti osallistujilta.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Jaetaan osallistujat pienryhmiin.
2. Jokaisessa ryhmässä keskustellaan samaan aikaan samasta teemasta (esim. 10-15 min) ja sen jälkeen jaetaan kaksi tärkeintä asiaa kaikkien osallistujien kesken.
3. Vetäjä kirjaa tärkeimmät asiat ylös.

LOTUSKUKKA (8X8)

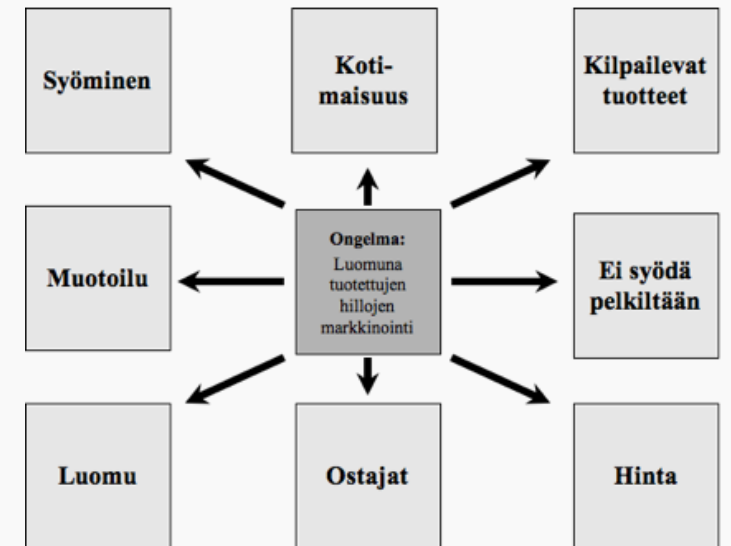
Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Tuottaa paljon ideoita valitun aiheen / kysymyksen ympärille
- Visuaalinen menetelmä
- Soveltuu myös isommille ryhmille
- Keksijä Yasuo Matsumuran kehittämä tekniikka

Kulku:

1. Fasilitaattori ohjeistaa osallistujat työmenetelmään.
2. Määritellään ja rajataan ongelma. Kirjoitetaan se paperiarkille/tarralapulle, joka kiinnitetään seinälle.
3. Etsitään 8 kappaletta lähestymiskulmia ja -teemoja, jotka auttavat ongelman ratkaisemisessa. Jokainen niistä kirjoitetaan omalle paperiarkilleen/tarralapulle ja kiinnitetään ongelmaa kuvaavan paperiarkin ympärille.
4. Siirretään ongelman ympärillä olevat paperit omiksi "osastoikseen".
5. Ryhdytään etsimään lähestymiskulmien avulla ratkaisuja ongelmaan, 8 kappaletta kuhunkin teemaan. Ratkaisut ja ideat kirjoitetetaan omille papereilleen ja ne kiinnitetään teeman ympärille. Näin syntyy "lootuskukka", iso seinätaulu täynnä ideoita.
6. Tehdään yhteenveto ratkaisuista tai valitaan joukosta jatkojalostettavat ideat.

Syöminen	Kotimaisuus	Kilpailevat tuotteet
Muotoilu	Ongelma: Luomuna tuotettujen hillojen markkinointi	Ei syödä pelkiltään
Luomu	Ostajat	Hinta

LUMIPALLO / ME-WE-US

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Lumipalloa voi käyttää tilanteissa, joissa täytyy tehdä valinta tai tärkeysjärjestys eri vaihtoehtojen tai näkökulmien välillä. Sitä voi käyttää luomaan sitoutumista yhteisiin päätöksiin.
- *Auttaa kuuntelemaan - tehostaa oppimista toisilta*
- *Auttaa löytämään yhteiset tavoitteet yksilöiden ajatusten pohjalta*
- *Auttaa keskittymään omiin ajatuksiin ja uskomuksiin ja oppimaan niistä*

Kulku:

1. Kukin osallistuja ajattelee muutamaa kohtaa käsiteltävästä asiasta (esim. omia tavoitteitaan ja odotuksiaan) ja kirjoittamaan ne ylös.
2. Muodostetaan pareja (tai kolmen ryhmä) ja kootaan yhdessä ajatuksia tietty määrä (2-4).
3. Yhdistetään kaksi paria (tai ryhmää) neljän (kuuden) ryhmäksi ja jälleen kootaan tietty määrä yhteisiä ajatuksia, jotka kirjoitetaan erillisille papereille.
4. Kerätään kaikki paperit ryhmiltä seinälle. Ryhmitellään samankaltaiset ajatukset.
5. Jos ajatuksia on liikaa (esim. yhteisiksi tavoitteiksi), äänestetään tärkeimmistä. Jokaisella on sama määrä ääniä (esim. 5) ja ne saa jakaa haluamallaan tavalla (esim. yksi jokaiselle tai kaikki yhdelle vaihtoehdolle)

HUOM: Ryhmissä voi olla eri määrä ihmisiä osallistujien määrän mukaan. Alkuun ei yhdessä ryhmässä kuitenkaan saa olla enempää kuin kolme.

KARUSELLI / COCKTAILS

Idea:

- Karusellin avulla osallistujat saavat nopeasti mahdollisuuden tutustua toisiin osallistujiin, esittäytyä ja vaihtaa ajatuksia. Toimii hyvin isossakin joukossa. Sovelluksia on tähän monia eri tilanteisiin.

Missä tilanteessa toimii:

- Karuselli toimii hyvin tutustumisen ja verkostoitumisen edistäjänä tai aiheeseen orientoitumisvaiheessa. Toimii hyvin myös välipalatarjoituksena nostamaan energiaa päivän aikana, esim. lounaan jälkeen.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Ryhmä jaetaan kahteen osaan, joista toinen muodostaa sisäpiirin ja toinen ulkopiirin. Sisemmän piirin ihmiset asettuvat kahteen sisäkkäiseen piiriin, toisiaan vastapäätä.
2. Pyydä osallistujia esittäytymään omalle kohdalle ensin osuvan ihmisen kanssa ja jakamaan itsestä jotain henkilökohtaista. Sen jälkeen hetki päivän teemasta, esim. mitä päivältä odottaa tai miksi on tilaisuuteen tullut tai mikä on ollut merkityksellisintä tähän mennessä.
3. Ensimmäisen keskustelun jälkeen fasilitaattori "pyörittää karusellia": sisempi piiri pysyy paikallaan ulomman piirin pyöriessä yhden pykälän verran eteenpäin.
4. Keskustelut jatkuvat sopivan ajan.

Cocktails-versiossa osallistujat valitsevat ryhmässä vapaasti keskusteluparin itselleen joka vaiheessa. Toimii cocktail-laseilla tai ilman.

FISH BOWL / AKVAARIOKESKUSTELU / KALAMALJA

Idea:

- Nopea ja helppo tapa kuulla ja kiteyttää ryhmän yhteistä ajattelua. Akvaariokeskustelussa ryhmästä valitaan pienempi ryhmä (yleensä 3-6 henkeä) keskustelemaan dialogiringin keskelle. He juttelevat annettujen kysymysten ja aikataulun puitteissa. Muu ryhmä (ns. ulkoryhmä) kuuntelee. Ulkoryhmä ei osallistu keskusteluun vaan heidän tehtävänä on kuunnella (ja tarvittaessa tehdä havaintoja ja muistiinpanoja)

Missä tilanteessa toimii:

- Kun halutaan avata tai kiteyttää isomman ryhmän ajattelua läpinäkyvästi.

Kulku:

1. Pyydä avoimessa tilassa osallistujia asettumaan tuoliensa kanssa dialogirinkiin / ympyrämuodostelmaan (avoin tila)
2. Selitä akvaariokeskustelun idea kaikille
3. Muodostakaa 3-6 hengen keskusteluryhmä (kutsuperiaate tai fasilitaattori valitsee) joka asettaa tuolinsa isomman ympyrän keskelle pienempään ympyrään,
4. Anna keskustelijoille kysymykset (1-3 kpl) pohdittavaksi sekä aikaraja (yleensä 8-15 min riippuen ryhmän koosta)
5. Kirjaa tarvittaessa keskustelijoiden ajatuksia fläpille
6. Pysäytä keskustelu kun aika on täysi
7. Jos aikaa on, niin pyydä ulkoryhmää kertomaan mitä he kuulivat

Sovelletaan myös "avoimena kalamaljana", jossa hetken keskustelun jälkeen ulkoryhmästä voi tulla ja pullauttaa yhden osallistujan keskusteluryhmästä pois ja asettua itse tilalle.

DYNAAMINEN FASILITOINTI

Idea:

- Dynaaminen fasilitointi on Jim Roughin kehittämä, järeä ongelmanratkaisutyökalu / menetelmä yhteisen ymmärryksen luomiseen. Se sopii erityisesti monimutkaisiin tilanteisiin tai kun halutaan purkaa ristiriitoja. Ryhmäkokoo on enintään 12-16 hlö.

Missä tilanteessa toimii:

- DF toimii hyvin, kun käsiteltävä aihe on monimutkainen, ristiriitainen tai herättää vahvoja tunteita. DF:n avulla on mahdollista ratkaista ongelmat, mutta siihen on hyvä varata riittävästi aikaa (1-3 h, tarvittaessa useampia kertoja). Liian nopeasta päätöksenteosta pidättäytyminen auttaa synnyttämään kokonaisuuden kannalta luovia ja rakentavia ratkaisuja.

Kulku (yksinkertaistettu):

1. Tee 4 fläppipaperia: Faktat/havainnot, Huolet, Ydinkysymykset, Ratkaisut. Numeroi sen alle valmiiksi rivit puheenvuoroille.
2. Muotoile ongelma ratkaisukeskeiseksi kysymykseksi ja kirjoita keskustelun otsikko näkyviin.
3. Haasta paneutumaan aidosti kysymyksen useiden puolien ja ratkaisujen pohtimiseen. Ole oma itsesi ja tunteita saa näyttää.
4. Kerro fasilitaattorin roolista; sinun tehtäväsi on olla neutraali kysyjä ja kirjaaja, jonka kirjauksia saa korjata.
5. Lopuksi pyydä osallistujia poimimaan ratkaisut-fläpiltä toimivat ideat tai pyydä ryhmältä toteutuskelpoiset ideat ja kirjaa ne omalle fläpille.

KOHINASÄÄDIN

Idea ja missä tilanteissa toimii:

- Perusmalli: 3 kysymystä, fläppiä, post-it -lappuja
- 3 saraketta:
 1. Mistä meillä puhutaan paljon?
 2. Mistä meillä puhutaan vähän, josta olisi tärkeää puhua enemmän?
 3. Mistä meillä ei puhuta?
- Tehdään näkyväksi miten eri ihmiset näkevät organisaation / tiimin tilan. Päästään puhumaan asioista toisella tasolla: tavalla, jolla tavallisesti ei arjessa puhuta.
- Lisää tilannetietoisuutta mitä työyhteisössä, hankkeessa, asiakassuhteissa juuri nyt tapahtuu.
- Kohinasäätimellä tulkitaan organisaation heikkoja signaaleja, ihmisten mielessä olevia kokemuksia, tunteita ja uskomuksia. Mahdollistetaan kaikkien mukaan tuleminen, myös hiljaisempien.
- Synnytetään luottamusta jakaa omassa työyhteisössä erilaisia asioita ja tehdä niistä yhdessä päätöksiä.

Kulku:

- Kohinasäätimen kysymykset kirjataan verkkokokoukseen valkotalulle tai kasvokkain tapaamisessa fläpeille.
- Jokainen kirjaa joka teemaan/kysymykseen asioita, joita haluaa tuoda näkyviin. Kaikki kirjaavat samaan aikaan. Laput viedään fläpeille. Muutaman osallistujan keskustelu ääneen siitä, mitä he näkevät tuloksissa (esim. Mitä tuttua? Mitä yllättävää?).
- Mitä teemoja olisi tärkeää nostaa keskusteluun (puhutaan vähän / ei puhuta) –osista? Äänestäminen yhdessä (jokaisella 3 ääntä käytettävissä.) Eniten saavat 3 asiaa viedään eteenpäin. Kysymys tiimille: Mistä näemme, että nuo asiat ovat lähteneet eteenpäin?
- Uusi kohinasäädin seuraavassa kuukausipalaverissa + lisäkysymykset.

MOTOROLA-KYSYMYKSET

Yksinkertainen, mutta erittäin toimiva raportointimalli, jolla voidaan suunnitella projektia (esimotorola; premotorola, before-action review) ja analysoida projektia sen jälkeen (motorola; after-action review).

4 kysymystä:

1. Mikä meni hyvin?
2. Mikä meni huonosti?
3. Mitä opin?
4. Mitä vien käytäntöön?
5. (Mitä teen ensi kerralla paremmin?)

Sana "Motorola" on otettu amerikkalaisesta telekommunikaatioyhtiöstä, sillä ko. raportointimallia käytettiin Robert Watermanin kirjoittaman "What America Does Right" -kirjan mukaan ko. yhtiössä. Virallinen käsite Motorolalle on "Projektiraportti" eikä käsite viittaa millään tavalla yhtiöön muuta kuin leikkimielisesti. Engl. Motorola (virall. Project Review).

(Lähde: www.tiimiakatemia.com)

Rohkeita kokeiluja!

Vilma Mutka

Toimitusjohtaja, johtamisen ja oppimisen valmentaja,
fasilitaattori, yrittäjä, MBA |
Co-Founder, Learning Hub

www.mukamas.fi